

УДК 636.04:636.1(477)

Постернак Л.І., кандидат с.-г. наук, доцент
e-mail: Posternak31@i.ua
Вінницький національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ТА КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КОНЬРСТВА В УКРАЇНІ

Аналізуючи стан конярства в цілому по Україні, можна стверджувати що ця галузь тваринництва в останні роки суттєво змінюється за своїм станом, призначенням та напрямками розвитку.

Якщо 15-16 років тому Україна нараховувала у межах 700 тис. голів, а це на рівні Німеччини, Румунії та Польщі тих років, то на сьогоднішній день чисельність коней у нас становить біля 300 тис. голів, і ця тенденція до скорочення зберігається.

На території України в 1990 р. налічувалося 738 тис. гол. коней. На кінець 1995 року нараховувалось вже 756 тис. голів коней, працювало 11 державних кінних заводів, 4 іподроми, 132 племінні конєферми, кінноспортивні комплекси, школи і клуби.

Протягом перших десяти років незалежності кількість поголів'я залишалася майже сталою. Проте, в період 2000-2015рр. вітчизняне конярство зазнало скорочення на 55% і становило на кінець досліджуваного періоду 316,8 тис. гол. Змінився і розподіл поголів'я коней по господарствам з різною формою власності. Якщо в 1990 р. в сільськогосподарських товариствах утримувалося 700,9 тис. гол., то в 2014 р. – 23,8 тис. гол. Особисті селянські господарства в 2014 р. вирощували 293,0 тис. гол. проти 37,5 тис. гол. у 1990 р.

У сучасних нестабільних економічних умовах гостро стоїть проблема стабілізації внутрішнього та зовнішнього ринку племінних коней, що має формуватись суб'єктами племінної справи.

Вітчизняне конярство потрапляє до економічного тупику. Вирощування конкурентоспроможної племінної та користувальної продукції галузі конярства потребує вкладення коштів, а виручений при її використанні на іподромі, у спортивних змаганнях або продажі прибуток не виправдовує витрат, звідси – недотримання технологічних вимог, погіршення якості, скорочення поголів'я, невідповідний продаж цінного генофонду за кордон тощо.

Ключові слова: *сільськогосподарське виробництво, конярство, чисельність коней, поголів'я, племінна справа, конєферми, іподром, школи, клуби, вирощування, спортивні змагання, продажі, прибуток, технологічні вимоги, генофонд*

Постановка проблеми. За своїм значенням конярство завжди займало особливе становище серед інших галузей тваринництва. Роль коня протягом тисячоліть змінювалася залежно від розвитку продуктивних сил і техніки, але історія цивілізації людства прямо або побічно завжди була пов'язана із удосконаленням конярства. Кінь не тільки супроводжував і розширював можливості творчої, але і руйнівної діяльності людини, в якій широко використовувався «військовий кінь».

Кінь відрізняється різнобічними господарсько корисними ознаками. Не можна забувати й того, що в давнину завдяки коням людина могла освоїти нові величезні простори. Кінь підвищував ефективність праці хліборобів.

Виклад основного матеріалу. Про вітчизняну галузь конярства пишуть не так багато. А в українців потроху формується стереотип, що цей сегмент тваринництва неважливий або нішевий і поступово відмиратиме. Навіть деякі чиновники називають

конярство безперспективним.

Науково-технічний прогрес і механізація сільськогосподарського виробництва значною мірою змінили структуру використання коней. Якщо до початку другої половини ХХ ст. їх інтенсивно використовували на різних сільськогосподарських і транспортних роботах, то за 20-25 років до кінця минулого століття роль їх як живого тягла істотно зменшилася. На перший план помітно виходить соціальна сфера їх використання: верхова та екіпажна їзда, кінний спорт, туризм, іподромний бізнес тощо. Проте, на даний час залишаються сільськогосподарські роботи які не доцільно виконувати механічними засобами. В умовах України є всі можливості для розвитку продуктивного конярства, передусім на базі природних пасовищ, а також за рахунок раціонального використання ресурсів галузі в районах стаєнного утримання коней, де на м'ясо можна використовувати вибракуване робоче поголів'я та надремонтний молодняк [2].

Вирішенням міжнародних і національних аграрних програм пріоритетним завданням є збереження генетичних ресурсів і розробка шляхів їх ефективного використання. Конярство є не лише однією з традиційних галузей аграрного комплексу України, але й об'єктом збереження біологічного різноманіття, визначеним Міжнародною продовольчою організацією FAO і законодавством України [1].

Аналізуючи стан конярства в цілому по Україні, можна стверджувати що ця галузь тваринництва в останні роки суттєво змінюється за своїм станом, призначення та напрямками розвитку. Якщо ще 15 років тому можна було констатувати, що серед усіх інших галузей тваринництва саме конярство зазнає найменших втрат і негараздів, що коні «вижили» серед сучасних реформ сільського господарства, то на сьогоднішній день це питання вимагає серйозно замислитись.

Поголів'я коней в Україні щороку знижується. Так, за даними Деркомжстату, тільки за 2015 рік у нас стало менше на 11 тис. голів загального поголів'я коней. Станом на 1 січня 2016 року їх було 305,8 тис. голів (рис. 1). Це більше ніж удвічі менше у порівнянні із 2001 роком, коли господарства усіх категорій тримали 701,2 тис. голів. Найбільше коней утримують у присадибному секторі. Станом на 1 січня їх було 284,6 тис. голів.

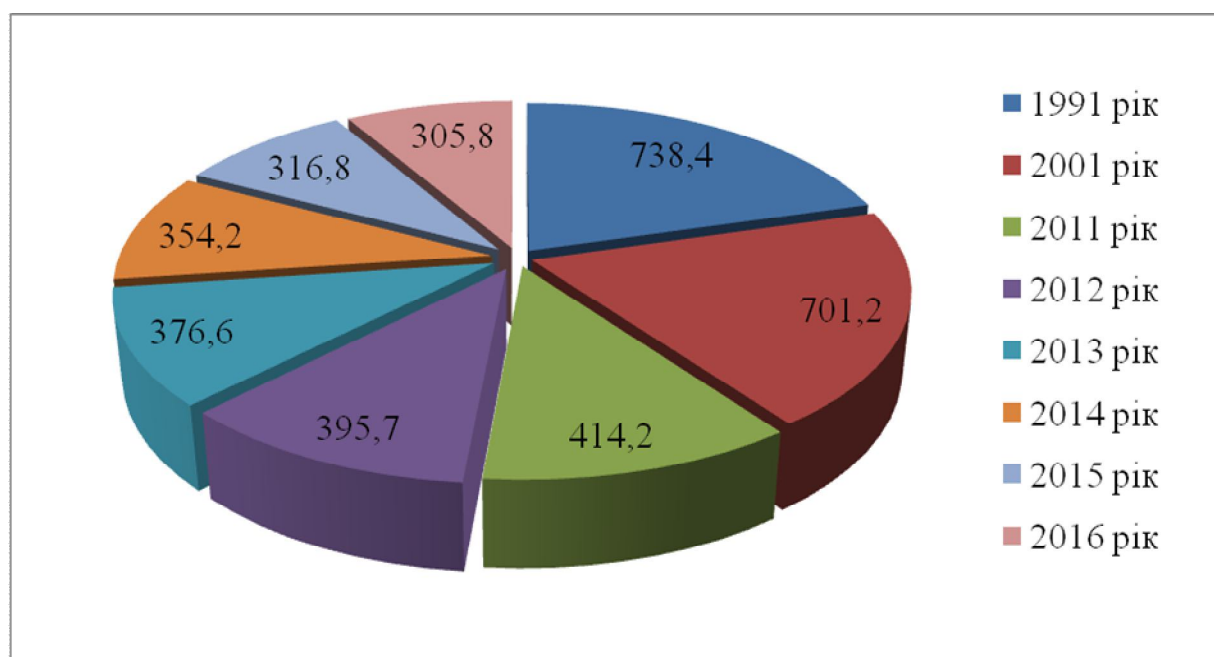

Рис. 1. Динаміка поголів'я коней в Україні (тис. гол.)

Якщо 15-16 років тому Україна нараховувала у межах 700 тис. голів, а це на рівні Німеччини, Румунії та Польщі тих років, то на сьогоднішній день чисельність коней у нас становить біля 300 тис. голів, і ця тенденція до скорочення зберігається.

На території України в 1990 р. налічувалося 738,4 тис. гол. коней [4]. На кінець 1995 року нараховувалось вже 756 тис. голів коней, працювало 11 державних кінних заводів, 4 іподроми, 132 племінні конеферми, кінноспортивні комплекси, школи і клуби.

Протягом перших десяти років незалежності кількість поголів'я залишалася майже сталою. Проте, в період 2000-2015рр. вітчизняне конярство зазнало скорочення на 55% і становило на кінець досліджуваного періоду 316,8 тис. гол.

Більшу частину українських коней досі утримують у присадибному секторі, як гужовий транспорт. Ще конярство нині виконує соціальну функцію — спілкування із цими тваринами корисне для здоров'я та розвитку як дорослих, так і дітей. Тому в Україні діє багато кінно-спортивних і терапевтичних центрів. Цей напрям ще й економічно-вигідний, адже одна тварина може приносити її власнику від 600 до 1000 грн в день. Але потрібно розуміти, що конярство включає декілька напрямків: племінне (рисисте і скакове); продуктивне — молоко, шкіра і м'ясо, кров; робочо-користувальне — куди входять кінні цирки, прокат, іпотерапія, дитячі кінно-спортивні школи, гужовий транспорт, туризм; спортивне — коні беруть участь у кінних видах спорту олімпійської програми (конкур, виїздка, триборство).

Раніше на українських кінних заводах були підрозділи, де розводили орловоростопчинську верхову породу коней. Але під час Другої світової війни німці вивезли практично все поголів'я. Повернули лише 23 продуктивних кобили. І жодного жеребця. Тому було розроблено державну програму із виведення української верхової породи коней, максимально наближеної до вищезгаданої. Цим займалися Дніпропетровський, Лозівський та Деркульський кінні заводи, а також кілька аматорів (кінно-спортивних клубів, шкіл).

Успіху коннозаводства, безумовно, сприяють творчо розроблені методи племінної роботи. До їх числа, перш за все треба віднести метод розведення коней за лініями, який значно пізніше знайшов широке застосування і при утриманні інших видів сільськогосподарських тварин. В організації племінної роботи з кіньми слід відзначити сформовану систему заходів по заводському та іподромному тренінгу і випробування працездатності тварин, щодо вдосконалення окремих порід та інші [3].

У нас працюють над розведенням рисистих, верхових, ваговозних, гуцульських порід коней. Загалом, племінним вважається кінь, походження якого підтверджено записом в Державній племінній книзі. Цим напрямком конярства в Україні займаються кінні заводи і племрепродуктори. Найбільш поширені породи: українська верхова порода, чистокровна верхова, орловська рисиста, російська рисиста, новоолександрівська ваговозна, російська ваговозна та гуцульська. Також на території України розводять американського рисака.

Пишатися, однозначно, є чим. Наприклад, батьківщиною орловського рисака, породи коней, на якій їздили навіть царі, є три базових конезаводи (Хреновський кінний завод (РФ), Чесменський кінний завод (РФ) і український — Дібрівський кінний завод). Про це мало хто знає і ніде не пише, але, наприклад, у 2008 році на змаганнях у Вінсені (Франція) Росію представляв жеребець Афоризм, народжений у Дібрівці. Його готували у Одесі. І коли бігли рисаки, збір із тоталізатора був 34 тис. євро. За деяких коней породи російський рисак, що знаходяться на українських конезаводах, на аукціоні пропонували 5 млн євро.

Крім того, до революції в Україні було 48 господарств, що розводили чистокровну арабську породу коней. Нині конезаводцям вдалося завезти із Польщі (ця країна третя у світі за кровністю і класом арабських коней після Єгипту і Саудівської Аравії) в Україну 24 голови коней. Найцікавіше те, що коли запитали у поляків, звідки взявся їхній кінний

завод, вони відповіли, що у 1924 році з Білої Церкви забрали останнє поголів'я кінного заводу, який розводив арабчуків.

У 2015 році в країні використовується в основному 9 порід коней, проте за 2 роки поголів'я коней зменшилося на 11%, а суб'єктів племінної справи у тваринництві, що займаються розведенням коней, зменшилося на 14%.

Отже основними породами, районованими в країні є українська верхова, російська рисиста, орловська рисиста, новоолександрівська ваговозна, чистокровна верхова, гуцульська, тракененська. Інші породи (будьонівська, вестфальська, торійська, російська ваговозна, поні) складають біля 7%.

Наприкінці 90-тих пройшов перерозподіл конепоголів'я, і у особистих селянських господарствах опинилося понад 90% усіх коней, у тому числі і значна частина племінних. Лише у Тернопільській області із 12 племрепродукторів залишилося 3 та колишній Ягільницький кінзавод (нині ПрАТ «Райз-Максимко») і всі вони мають приватну форму власності.

Поголів'я коней нерівномірно розподіляється по областях України. Так, згідно зі статистичними даними, найбільша кількість коней утримується в господарствах різних форм власності Волинської області (15,0 % від усього поголів'я України), а найменша – в Донецькій та Луганській (0,35 та 0,38 % відповідно).

За географічними зонами України найбільша кількість коней утримується у західному регіоні (184,3 тис. голів або 58,2%), менше – у центральному (101,2 тис. голів, або 31,9%) і найменше – у південно-східному (31,3 тис. гол., або 9,9%). Разом із скороченням, відбувся перерозподіл кінського поголів'я по господарствах за формами власності. Так, якщо у 1991 році у сільськогосподарських підприємствах утримувалось 700,9 тис. голів коней, то у 2014 їх залишилось усього 23,8 тис. голів. Разом з тим у господарствах населення спостерігається зворотна динаміка: якщо у 1991 році утримувалось 37,5 тис. голів, то у 2014 році стало 293,0 тис. голів. Тобто, до господарств населення за роки незалежності перейшло 92,5% усього кінського поголів'я, в тому числі і значна частина племінного.

Одним з позитивних моментів такого перерозподілу є покращення якості робочо-користувального конярства, так, як селянами не вигідним було утримання і використання дрібних місцевих коней. Розпочалося масове покращення місцевого конепоголів'я такими породами як торійська, орловська рисиста, новоолександрівська ваговозна, латвійська та українська верхова. А от племінне конярство навпаки багато втратило у плані селекційно-племінної роботи з переходом його у приватну власність. Найбільш прикрий у цій ситуації є те, що окремі власники не маючи відповідних знань, а як любителі, скуповують коней різних порід (в основному з-за кордону), парують їх на свій розсуд, цим самим спрощуючи селекційну роботу в надії на швидкий результат. І, як наслідок, переключують здобуті протягом багатьох десятиліть надбання вітчизняних зоотехніків-селекціонерів. З такою «племінною» роботою втрачаються основні селекційні ознаки племінних коней, на виведення яких було затрачено стільки ціленаправленої клопіткої праці.

Адже відомо, що якісне удосконалення заводських порід можливе тільки за наявності відповідної племінної бази та чіткої селекційно-племінної роботи.

Кількість племінних коней усіх районованих в Україні порід на сьогодні катастрофічно мала – більшість порід вже не мають необхідного мінімуму відтворювального поголів'я.

У цілому по племінному конярству спостерігається нераціональна структура поголів'я – частка маточного складу недостатня для повноцінного відтворення поголів'я. Через порушення технологічних умов по всіх породах спостерігається низький вихід лошат, особливо у племінних репродукторах. При такому стані відтворення в суб'єктах племінної

справи з урахуванням того факту, що ремонтний молодняк іде на реалізацію через низьке фінансове забезпечення кіннозаводства, немає можливості ведення якісної селекційно-племінної роботи. У результаті – гальмування селекційного процесу, погіршення якості племінного поголів'я, зростання собівартості продукції конярства, зниження товарообігу галузі. Сучасні економічні умови України, як основний впливовий чинник, обумовлюють незадовільну реалізацію генетичного потенціалу заводських порід. У процесі вивчення та аналізу галузі конярства за останні роки реформування аграрного сектору і тваринництва зокрема, виникла ціла низка проблемних питань, без вирішення яких подальший розвиток галузі неможливий.

У сучасних нестабільних економічних умовах гостро стоїть проблема стабілізації внутрішнього та зовнішнього ринку племінних коней, що має формуватись суб'єктами племінної справи. Більшість кінних заводів і племінних репродукторів у конярстві на сьогодні є збитковими. Продаж коней здійснюється переважно за прямими зв'язками або через посередників за цінами, які переважно не гарантують окупність витрат. Прибуток від племінного, спортивного і призового конярства сьогодні можливий лише через ринок коней середньої якості. У таких умовах значно втрачають рейтинг коні вітчизняної селекції. Разом із тим, подальший прогрес заводських порід коней вимагає спрямованої планомірної селекції та створення кращих умов вирощування і тренінгу молодняку, що потребує певних капіталовкладень [5].

В даний час зростає популярність верхової їзди та кінного спорту. Кінь поставлений на службу фізичному розвитку, поліпшення здоров'я, активному і повноцінному відпочинку людини. Це має збільшити попит на спортивних коней та їх експорт у різні країни світу.

Особливою популярністю українські коні користуються серед росіян, які готові викупляти все. Нашадок однієї із українських племінних кобил цього року приніс РФ п'ятий результат у міжнародних перегонах. Також їдуть у Польщу, країни Прибалтики. Наприклад, попит на орловського рисака такий, що можна продати стільки, скільки у тебе є. На ремонт стада щороку залишають 10-15% від приплоду, а решту коней — продають. Особливо любляють цих коней для кінного драйвінгу. Основна вимога при купівлі коней для цієї дисципліни кінного спорту — організувати діяльність племінного заводу так, щоб продавати поголів'я парами або четвірками заїзними. Це бізнес. І для нього у нас є прекрасні умови, люди.

Висновки. Отже, вітчизняне конярство потрапляє до економічного тупику – вирощування конкурентоспроможної племінної та користувальної продукції потребує вкладення коштів, а виручений при її використанні на іподромі, у спортивних змаганнях або продажі прибуток не виправдовує витрат, звідси – недотримання технологічних вимог, погіршення якості, скорочення поголів'я, невігідний продаж цінного генофонду за кордон тощо.

Українці без коней – не українці. Все ж таки, козацьке коріння дається знаки. І ми коней любимо, і коні відповідають нам тим же. Україна має всі шанси стати країною-виробником коней для всієї Європи і, тим самим, підняти розвиток нашої економіки до захмарної позначки.

Список використаної літератури

1. Загальнодержавна програма селекції у тваринництві на період до 2010 року // Закон України від 19.02.2004 р. – № 1517-IV.
  2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо племінної справи у тваринництві» № 2374-VI від 29.06.2010 р.
  3. Гопка Б.М. Конярство: Підручник / Б.М. Гопка, М.П. Хоменко, П.М. Павленко. – К.: Вища освіта, 2004. – 320 с.
  4. Тваринництво України Статистичний збірник 2016 р.
-

-
5. Ткачова І.В. Стратегія розвитку галузі конярства в Україні / І.В.Ткачова // Науковий вісник НУБіП України. 2011. – Вип.160. – Ч.1. – С. 271–277.
-

References

1. Zahalnodержavna prohrama selektsii na period do 2010 roky // Zakon Ukrainy vid 19.02.2004. – № 1517-IV.
  2. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchych aktiv Ukrainy shchodo plemynnoi spravy y tvarynnytstvi” № 2374-VI vid 29.06.2010
  3. Нопка В.М. Конiarstvo: Pidruchnyk/ В.М. Нопка, М.Р.Кhomenko, Р.М.Рavlenko. – К.: Vyshcha osvita, 2004. – 320 s.
  4. Tvarynnytstvo Ukrainy. Statystychnyy zbirnyk 2016.
  5. Tkachova I.V. Stratehia rozvytku haluzi koniarsva v Ukraini / I.V.Tkachova // Naukovyy visnyk NUBiP Ukrainy, 2011. – Vyp. 160. – Ch 1. – S.271-277.
-

УДК 636.04:636.1(477)

Постернак Л.И., кандидат с.-х. наук, доцент
e-mail: Posternak31@i.ua
Винницький національний аграрний университет

ПЕРСПЕКТИВЫ И КРИТЕРИИ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА В УКРАИНЕ

Анализируя состояние коневодства в целом по Украине, можно утверждать что эта отрасль животноводства в последние годы существенно изменяется за своим состоянием, назначением и направлениями развития.

Если 15-16 лет тому назад Украина насчитывала в пределах 700 тыс. голов, а это на уровне Германии, Румынии и Польши тех лет, то на сегодняшний день численность лошадей у нас представляет около 300 тыс. голов, и эта тенденция к сокращению сохраняется.

На территории Украины в 1990 г. насчитывалось 738 тыс. гол. лошадей. В конце 1995 года насчитывалось уже 756 тыс. голов лошадей, работало 11 государственных конных заводов, 4 ипподрома, 132 племенных конфермы, конноспортивные комплексы, школы и клубы.

В течение первых десяти лет независимости количество поголовья оставалось почти постоянным. Однако, в период 2000 –2015гг. отечественное коневодство претерпело сокращение на 55% и представляло на конец исследуемого периода 316,8 тыс. гол. Изменилось и распределение поголовья коней по хозяйствам с разной формой собственности. Если в 1990 г. в сельскохозяйственных обществах удерживалось 700,9 тыс. гол., то в 2014 г. – 23,8 тыс. гол. Личные крестьянские хозяйства в 2014 г. выращивали 293,0 тыс. гол. против 37,5 тыс. гол. в 1990 г.

В современных нестабильных экономических условиях остро стоит проблема стабилизации внутреннего и внешнего рынка племенных лошадей, который должен формироваться субъектами племенного дела.

Отечественное коневодство попадает в экономический тупик. Выращивание конкурентоспособной племенной и пользовательной продукции отрасли коневодства нуждается во вложении больших средств, а полученная при ее использовании на ипподромах, в спортивных соревнованиях или продаже прибыль не оправдывает расходов, отсюда -

несоблюдение технологических требований, ухудшение качества, сокращение поголовья, невыгодная продажа ценного генофонда за границу и тому подобное.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, коневодство, поголовье, племенное дело, конефермы, ипподром, школы, клубы, выращивание, спортивные соревнования, продажи, прибыль, технологические требования, генофонд

UCC 636.04:636.1(477)

Posternak L.I., candidate of agricultural sciences, associate professor
e-mail: Posternak31@i.ua
Vinnitsia national agrarian university

PROSPECTS AND CRITERIA OF HORSE-BREEDING IN UKRAINE

Analyzing the state of horse breeding in Ukraine we can affirm that this branch of animal husbandry has been changing considerably for the last years; its state, appointment and directions of development have been changing.

Ukraine had 700,000 heads of horses 15 or 16 years ago, such countries as Germany, Romania and Poland have the same horse population; nowadays the horse population in Ukraine is about 300,000 heads; unfortunately there is also a decrease tendency nowadays.

There were 738,000 heads of horses in Ukraine in 1990. There were 756,000 heads of horses, 11 state stud farms, 4 racecourses, 132 tribal horse farms, equestrian sports complexes, schools and clubs in Ukraine at the end of 1995.

The number of horses was the same for the first ten years of independence. However, domestic horse breeding was reduced by 55 % from 2000 to 2015. The horse population was 316,800 head at the end of 2015. The distribution of horses' number on farms with different forms of ownership has also changed. There were 700,900 horses heads at agricultural societies in 1990; there were 23,800 horses heads at agricultural societies in 2014. The individual farms had 293,000 horses heads in 2014; in 1990 they had 37.500 heads.

The problem of stabilization of domestic and foreign markets of pedigree horses is very actual nowadays because of modern unstable economic conditions; these markets should be formed by breeding subjects.

The domestic horse breeding gets to the economic impasse, because competitive breeding and horse custom products needs investment funds, the retained profit from racecourses, sports competitions and sales doesn't cover the inputs; that's why we have inobservance with technical requirements, quality deterioration, reducing the horses' number, unprofitable sale of valuable gene pool overseas etc.

Key words: agricultural production, horse-breeding, the number of horses, livestock breeding, horse farms, race track, schools, clubs, breeding, sports, sales, profits, technological requirements, the gene pool

*Рецензент: Чудак Р.А., доктор с.-г. наук, професор
Вінницький національний аграрний університет*